

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Epistemolojik İnançlarının İncelenmesi

Mehmet Kaan DEMİR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi
mkdemir2000@yahoo.com

ÖZET

Bu araştırma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümünde öğrenim gören ikinci sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarını ölçmeyi amaçlayan betimsel nitelikteki bu çalışmaya 150 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada Oksal, Şenşekerci ve Bilgin (2006) tarafından geliştirilen Merkezi Epistemolojik İnanç Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının epistemolojik inançlarının orta düzeyde bulunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının cinsiyet ve öğretim türü değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, bununla birlikte Bilimsel Araştırma Yöntemleri dersi alan öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının dersi henüz almamış öğretmen adaylarına oranla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim, Öğretmen Adayları, Epistemolojik İnanç.

Investigation of the Epistemological Beliefs of Primary School Candidate Teachers

ABSTRACT

This study was conducted on the second grade students of the Department of Primary Education, Faculty of Education, Çanakkale Onsekiz Mart University. One hundred fifty candidate teachers participated to the study that was planned as a descriptive research investigating the epistemological beliefs of candidate teachers. In this study, the Central Epistemological Beliefs Scale developed by Oksal, Şenşekerci and Bilgin (2006) was used. At the end of the study the belief level of the primary school candidate teachers was found as medium. Moreover, it was revealed that the epistemological beliefs of candidate teachers do not differ significantly based on the gender and education type variables, and that the epistemological beliefs of candidate teachers taking the course of Scientific Research Methods are significantly higher than those who didn't take this course yet.

Key Words: Primary Education, Teacher Candidates, Epistemological Beliefs.

GİRİŞ

Bir öğretmenin öğrenmeye, değerlere, etkinliğine, bilgiye ya da bilginin kazanımına ilişkin pek çok farklı inancı onun tanımlanmasında önemli bir yer tutmaktadır (Chan, 2003). Epistemoloji, bilgiyi araştıran bir felsefi akımdır. Bireyin nasıl öğrendiği ve öğrettiğine yönelik olarak kendi kişisel yorumları, onun epistemolojik anlayışına dayanır. Bireyin epistemolojik anlayışı, onun gerçekliğe, gerçekliğe dayalı olarak bilginin ne olduğuna, bu bilginin nasıl öğrenildiğine, öğretildiğine ve üretildiğine yönelik bakış açısını etkiler (Tezci ve Uysal, 2004).

Bilimsel epistemoloji kavramını açıklama yönündeki çalışmalarda öncelikle bilimin ne olduğu üzerinde durulduğu görülmektedir. Çünkü bilim, kendine özgü özellikleri ve içeriği nedeni ile bilginin diğer formlarından farklıdır. Bilim, temellerini istatistikî durumlar ya da veri sıralamalarından değil felsefe ve mantıktan alan bütünsel bir yapıdır. Bir başka deyişle amaçları, ilgi alanları ve yöntemi ile kendine özgü bir epistemolojisi olan kavramsal bir sistemdir (Pena, Paco ve Peralta, 2002). Modern felsefeden önce bilgiye dogmatik yaklaşılarak, bilginin düşünceden bağımsız bir gerçekliğinin olduğu sorgulanmadan kabul edilmiştir. Modern felsefeyle birlikte *bilgi kuramı* felsefenin temel konusu olmuştur. Çünkü Descartes modern felsefeyi bilginin üzerine kurma çabası içine girmiştir. Bu durum,

bütün modern felsefecilerin bilgi kuramı üzerine yoğunlaşmasını sağlamış; böylece insan bilgisinin olanaklarını, neyin bilinip bilinemeyeceğini ve nasıl doğru bilgi elde edildiğini araştırmaya yönlendirmiştir. Bu durum bilginin yapısı, doğası, olanağı, sınırları, ölçütleri ve çeşitlerinin sorgulanmasını sağlamıştır (Çüçen, 2001: 30). Geleneksel-deneyci pozitivist bilim anlayışına göre bilimsel bilgi, evrensel yöntemlerle yani gözlem ve deneyle elde edilmiş yanılmaz doğru yanıtları sunan bilgidir. Öte yandan yapılandırmacı bilim anlayışına göre bilimsel bilgi, bilim insanlarınca oluşturulmuş bilgidir ve doğası gereğince kendisini oluşturan insanların yanlılıklarını barındırır, bu nedenle geçici ya da değişebilir doğrular olarak kabul edilmek durumundadır (Deryakulu ve Bıkmaz, 2003).

Epistemoloji kavramını açıklamak için birçok bilim insanı çaba sarf etmiştir: Varlık ve ahlâk gibi bilgi kuramı olarak Platon'dan 20. yy'ın başına kadar geleneksel felsefenin temel konuları arasında yerini alan epistemoloji, felsefenin incelediği “varlık, bilgi, ahlâk, bilim, sanat, siyaset ve din”den oluşan konuların içinde yer alan bir bilgi kuramı (Çüçen, 2001: 25); insan bilgisinin kaynağını ve doğasını araştıran bir felsefe dalı (Pena, Paco ve Peralta, 2002); bilimsel süreçlerin oluşumlarından ziyade bilgiyi genel olarak ele alan, bilgiyle ilgili problemleri araştıran, bilginin kaynağını, doğasını, doğruluğunu, sınırlarını inceleyen felsefe dalı (Cevizci, 2003:140); doğrudan doğruya bilgi olgusuyla bilme olayını inceleyen genel bilim dalını adlandıran bilgi kuramı (Hançerlioğlu, 2006: 32) olarak tanımlanmaktadır.

Öztuna-Kaplan (2006: 12)'in aktardığına göre Rokeach (1968) tüm inanışların, bilgiyi temsil eden bilişsel bir unsura, duyguları harekete geçiren efektif bir unsura ve hareketin gerekli olduğu durumlarda etkinleşen davranışsal bir unsura sahip olduğunu savunur. Deryakulu (2004: 260-261)'nin aktardığına göre Nespor (1987) ise inanışları açıklarken ‘bilgi’den olan farklarını göz önüne alır. Ona göre insanlar bilişsel bilgileri belleklerine anlamsal olarak kodlarken, inanışları ise yaşadıkları olaylara dayalı bir şekilde anısal olarak aktarırlar. Birey, yeni karşılaştığı bilgiyi belleğine aktarırken daha önceden uzun süreli belleğine kodlamış olduğu bilgilerle anlamsal ilişkilerine göre kodlar. Ancak inanışlar kodlanırken bireyin aldığı eğitim, kişisel özellikleri, içinde yaşadığı kültür gibi etmenlerin de etkisiyle oluşur ve bu oluşumların neden olduğu olay ve deneyimlerin görüntüleri (görsel imgeleri) ile birlikte kodlanır. Yine, bilgi ile inanışlar arasındaki önemli bir fark da bilgi sistemlerinin değişime açık yapısına karşın inanış sistemlerinin değişime ve eleştiriye dirençli bir yapı sergilemesidir

İnsan, bilgisinin temel kaynaklarından biri olan alguları aracılığıyla dış dünyadaki şeylerin nasıl olduğu hakkında bir inanç geliştirir ve

geliştirdiği bu inanç onu belli bir davranışa eğilimli hale getirir (Günday, 2003). İnançlar, “bireyin yaşamda karşılaştığı her türlü olay, olgu, kişi ya da nesneyi nasıl algıladığını, anlamlandırıldığını ve ona karşı nasıl davrandığını belirleyen ve birey tarafından kuşku duyulmaksızın *doğru* olduğu varsayılan içsel kabuller ya da önermeler” şeklinde açıklanabilir (Deryakulu, 2004: 260). Öztuna-Kaplan (2006: 2)’in aktardığına göre inanışları bireye özgü, birey tarafından oluşturulmuş ve doğru olduğu kabul edilen önermeler olarak tanımlayan Richardson (1996), öğretmen inanışları ve eğitim öğretim uygulamaları arasında karmaşık ve henüz yeterince anlaşılmayan bir ilişki olduğunu vurgular.

Schommer-Aikins ve Hutter (2002), epistemolojik inançların; bilginin kesinliği, organizasyonu ve bireyin bilgi üzerindeki kontrolü konusundaki inançlarına işaret ettiğini vurgular. Terzi (2005) de bilimsel epistemolojik inançların pozitivist ve post-modern (yapılandırmacı) bilim anlayışı ile ilgili olarak bireylerin bakış açılarını yansıttığını ifade etmektedir. Epistemolojik inanışlar Perry (1981) tarafından ise “Bir bireyin bilginin ne olduğu, nasıl elde edilebildiği, kesinliğinin derecesi, sınırları ve kriterleri üzerindeki görüşleri” olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Brownlee ve diğerleri, 2001:247). Deryakulu (2004: 259) da epistemolojik inançları “bireylerin bilginin ne olduğu, bilme ve öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ile ilgili öznel inançları olarak tanımlamaktadır.

Epistemolojik inançlara ilişkin araştırmaların çoğunun kökeni, Perry’nin üniversite öğrencilerinin zihinsel ve ahlaki gelişimi üzerine olan ve yeni ufuklar açan çalışmasına dayanmaktadır. Bu alandaki araştırmalar, 1960’lı yılların sonundan 1980’li yılların sonlarına kadar tek boyutlu olarak gelişme göstermiş, 1990’lı yıllarda Schommer’in (bireysel epistemolojiyi çok boyutlu olarak tanımlayan ve bilgiye ilişkin inançların tek bir boyut içinde açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıda olduğunu savunan) çalışmalarıyla çok boyutlu bir nitelik kazanmıştır (Aktaran: Bromme, 2005: 2-3).

Öztuna-Kaplan (2006:9-10)’ın Brown (2002:219-220)’dan aktardığına göre tarihten günümüze insanoğlunun kendi akıl yürütme aktivitelerinin farkına varmalarıyla aklın işleyişini özerk bir süreç olarak incelemeleri, epistemoloji hakkında üç temel görüşü ortaya çıkarmıştır. Bacon, Decartes, Hobbs, Popper gibi filozofların ileri sürdüğü yaygın modern anlayış akli bir “hesaplama” olarak görür. Yani akıl toplama ve çıkarmadan başka bir şey değildir. Diğer bir görüşü savunan Locke, Kant, Leo Strauss gibi düşünürler akli “doğa yasalarının yorumu ve onların belirli örneklere ve eylemlere uygulanması” olarak açıklarlar. Onlara göre doğadaki

her şey yasalara ilişkin anlayışa göre işler. Eylemlerin ilkelerden tümdengelim yoluyla çıkarılması akli gerektirir. Epistemoloji hakkında diğer bir görüş ise Platon, Hegel, Alfred Nort Whitehead ve Jürgen Habermas'ın ileri sürdükleri görüştür. Bu görüşe göre akıl dünyayı şekillendiren ve onun üstünde ya da dışında yer alan bir özne ya da aktivite olarak görülen bir yaratıcılıktır.

Epistemolojik inançların oluşumunu ve gelişimini etkileyen etmenleri; zihinsel gelişim, yaş, aile yapısı, eğitim düzeyi ve içinde yaşanılan kültür olarak sınıflayabiliriz. Henüz güçlü biçimde kanıtlanmamış olmasına karşın, cinsiyetin ve öğrenim görülen alanın da epistemolojik inançların biçimlenmesinde etkili olduğu söylenebilir (Deryakulu, 2004: 268). Zihinsel görevlerin doğasını ve karmaşık-güç koşullarla başa çıkmak için hangi stratejilerin uygun olduğuna karar vermeyi etkilediği için epistemolojik inançların çalışma becerileri ve öğrenme stratejileri olan üst bilişle ilişkili olduğu söylenmektedir (Öngen, 2003: 156).

Schommer, epistemolojik inançların tek bir boyuta indirgenemeyecek kadar karmaşık olduğunu, değişik seviyelerde geliştiğini ve birbirleriyle tutarlı bir ilişkiye sahip olduğunu ileri sürmekte ve epistemolojik inançları; “Bilginin Yapısı”, “Bilginin Kesinliği”, “Bilginin Kaynağı”, “Bilgiyi Edinme Hızı” ve “Bilgi Edinme Hızını Denetleme” olmak üzere kısmen bağımsız bir şekilde düşünülmesi gereken beş boyuttan oluştuğunu ifade etmektedir (Aktaran: Yılmaz, 2007). Eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarına bu boyutları kazandırması beklenen en temel derslerden biri ise Bilimsel Araştırma Yöntemleri dersi olarak görülebilir.

Öğretmen yetiştirmenin üniversitelere aktarılması ve 1982-1997 dönemindeki gelişmelere bakıldığında öğrencilere araştırma yeterlikleri kazandırılması amacıyla “Araştırma Teknikleri”, “Eğitimde Araştırma Yöntemleri” ve “Araştırma Yöntemleri” gibi derslere öğretim programlarında yer verilmiştir. Öğretmen yetiştirmede 1997 yılında yapılan düzenlemeyle araştırma yeterliklerini kazandırmaya yönelik dersler öğretim programlarından kaldırılmıştır. Eğitim Fakültelerinin yapılanmasında 2006-2007 düzenlemesiyle öğretmen adaylarının entelektüel becerilerini artırmaya yönelik değişiklik kapsamında ise öğretim programlarına yeniden araştırma dersleri eklenmiştir (YÖK, 2007). Bu derslerden birisi de Bilimsel Araştırma Yöntemleri dersidir. Öğretim programlarında 2005 yılında uygulanmaya konulan yeni programlara uyum çerçevesinde eğitim fakültesi programlarına eklenen bu ders ile öğretmen adaylarına hayata daha bilimsel bir bakış kazandırmaya, bilimin çeşitli yollarla geliştirilme çabaları ve bilimsel yöntemlerle bilgi edinme aşılana çalışılmaktadır. Bu bağlamda bilimsel

araştırma yöntemleri dersinin de öğretmen adaylarının epistemolojik inançları konusunda etkileyici ya da ilişkili bir değişken olabileceği düşünülmektedir.

Öğretmen inanışları; yeni yaklaşımlarla ilgili teknik ve etkinliklerin kabullenilmesinde ve uygulanmasında da öğretmen gelişiminin önemli bir parçası olarak rol oynamaktadır (Donaghue, 2003). Lewis (2004) öğretmenlerin uygulamaları üzerinde daha fazla kontrol kurabilmelerini sağlamaları için üstü örtülü inanışlarının farkına varmalarının faydalı olacağını ifade eder. Öğretmenler neyi, neden yaptıkları üzerine odaklanmaya başlayınca, sınıflarında uyguladıkları programa daha eleştirel bir gözle bakmaya başlarlar. Bryan (1998) bir öğretmen adayının inanışlarını incelediği tek kişilik bir durum çalışmasında öğretmenlerin inanışlarının içeriği, ne tür deneyimlerin bu inançlarda rol oynadığını ya da onların düşüncelerini neyin değiştirdiği hakkında çok az şey bilindiğini ifade etmektedir.

Bir öğretmenin sahip olduğu epistemolojik inancın öğrencilerinin sahip oldukları epistemolojik inancın yönünün belirlenmesinde oldukça etkili bir değişken olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Araştırmalar da öğretmenlerin sahip oldukları bilimsel epistemolojik inançlar ile öğretim yöntemleri ve sınıf yönetimleri arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Richardson, 1991. Akt: Bernardo, 2008; Brownlee, Tickle ve Nailon, 2004). Eğitim konusunda gerçekleştirilecek reformlara engel oluşturan etmenlerin temelinde de büyük oranda öğretmenlerin değişime ne derece eğilimli olduklarını belirleyen inançları yatmaktadır. Bu nedenle, öğretmen eğitimindeki programların düzenlenmesinde ve uygulanmasında öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının bilinmesi önemli görülmektedir (Öngen, 2003: 155).

Öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının incelenmesi, bu inançların eğitim-öğretim sürecindeki etkilerini de ortaya koymak açısından önemli ve gereklidir. Bu yüzden bu çalışmada ilköğretim bölümü öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ele alınan temel değişkenler öğretmen adayının cinsiyeti, ÖSS puanıyla belirlenen öğretmen adayının öğretim türü ve bilimsel araştırma yöntemleri dersi alma durumlarıdır.

YÖNTEM

Bu araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Yani araştırmada öğretmen adaylarının epistemolojik inançları bir ölçek yardımıyla var olduğu şekliyle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın evreni Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümünde genel olarak “BAY” dersinin verildiği ikinci sınıfta öğrenim gören 482 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem olarak da 150 öğrenci random olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Tablo 1-2-3’de örnekleme oluşturan öğretmen adaylarına ait bilgiler verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
K	103	68,7
E	47	31,3
TOPLAM	150	100,0

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaklaşık üçte ikisinin kız öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının “Öğretim Türü” Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretim Türü	f	%
Normal Öğretim	68	45,3
İkinci Öğretim	82	54,7
TOPLAM	150	100,0

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaklaşık %55’inin ikinci öğretim öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde öğretim türünün epistemolojik inançları konu alan bir araştırmada değişken olarak doğrudan kullanılmadığı ya da böyle bir araştırmaya rastlanılmadığı vurgulanmalıdır. Araştırmada öğretim türünün değişken olarak ele alınmasının nedeni öğrencilerin üniversiteye girerken elde ettikleri puanların bu sınıflamada (normal öğretim-ikinci öğretim) temel alınıyor olmasıdır.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının “Bilimsel Araştırma Yöntemleri Dersini” (BAY) Alma Durumu

Dersi Alma Durumu	f	%
BAY Dersini almış	78	52,0
BAY Dersini almamış	72	48,0
TOPLAM	150	100,0

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Bilimsel Araştırma Yöntemleri Dersini alma durumu açısından birbirlerine yakın oransal bir dağılım oluşturduğu görülmektedir.

Araştırmada Oksal, Şenşekerci ve Bilgin (2006) tarafından geliştirilen Merkezi Epistemolojik İnanç Ölçeği izin alınarak veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmacılar merkezi epistemolojik inançları temsil ettiği düşünülen toplam 23 maddeden oluşan beşli Likert tipi bir ölçek elde etmişlerdir. Ölçeğin yapı geçerliğini saptamak amacıyla 350 öğretmen adayı öğrenciden toplanan verilerin Temel Bileşenler Analizi yöntemi ile faktör yapısına bakılmıştır. Varimax rotasyonu da uygulanarak dört faktörlü çözümün sınındığı faktör analizi sonucunda 28 maddenin 23 ünün dört faktöre, 49’dan yüksek faktör yükü ile yüklenebildiği saptanmıştır. Faktörlere ait maddeler incelendiğinde birinci faktörün “Bilgi kaynağı olarak bilime inanç”, ikinci faktörün “Rasyonel topluma inanç”, üçüncü faktörün “Batıl ritüellere inanç” ve dördüncü faktörün de “Doğüstü güçlere inanç” alt ölçekleri olabileceği düşünülmüş ve belirtilen biçimde adlandırılmışlardır. Alt ölçeklerin alfa güvenirlik katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğu bulunmuştur (Oksal, Şenşekerci ve Bilgin, 2006: 371).

Ölçek katılıyorum-kararsızım-katılmıyorum derecelmesiyle uygulandığından ve 1-3 arası puanlama yapıldığından cevaplayanlar ölçeğin genelinden en az 23 puan en fazla 69 puan alabilirler. Buna göre ölçekten alınabilecek puanları yorumlamada kullanılacak düzeyler şu şekilde belirlenmiştir: “23-38 puan” düşük düzey epistemolojik inancı, “39-53 puan” orta düzey epistemolojik inancı, “54-69 puan” yüksek düzey epistemolojik inancı temsil etmektedir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın “Cinsiyet”, “Öğretim Türü” ve “Bilimsel Araştırma Yöntemleri Dersi Alma Durumu” değişkenlerine göre öğretmen

adaylarının toplam puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı tablolar altında verilmiştir.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Epistemolojik İnanç Toplam Puanlarına Ait Değerler

	Ölçeğin Geneli
\bar{X}	50,06
S	6,57
Alınabilecek Asgari Puan	23
Alınan Asgari Puan	34
Alınabilecek Azami Puan	69
Alınan Azami Puan	68

Tablo 4 incelendiğinde 150 öğretmen adayının ölçeğin tümünden aldıkları puanlar incelendiğinde (23-69 puan aralığı) 50,06 ortalama puana sahip oldukları görülmektedir. 39-53 puan aralığı orta düzey epistemolojik inancı temsil ettiğinden öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırma bulguları, öğrenme sürecinde gelişmiş epistemolojik inançlara sahip öğrencilerin, gelişmemiş epistemolojik inançlara sahip öğrencilere göre daha avantajlı olduğunu göstermektedir. Bunun anlamı, bazı öğrencilerin öğrenme-öğretme süreçlerinde zekâ düzeyi düşüklüğü, yetenek yetersizliği ya da yeterince çalışmama yüzünden değil, bilgi ve öğrenmeyle ilgili inançları nedeniyle daha başarısız olduklarıdır (Deryakulu, 2004: 282). Greeno (1991: 83), daha karmaşık ve yapılandırılmamış problemlerin, gelişmiş ya da olgunlaşmış epistemolojik inançları gerektirdiğini ve pek çok öğrencinin epistemolojik inançlarıyla henüz bunu yapmadıklarını ifade etmektedir.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Epistemolojik İnanç Toplam Puanlarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	p
Toplam Puan	K	103	50,21	6,21	0,379	0,706
	E	47	49,74	7,36		

* $p > 0.05$, $sd = 148$

Tablo 5 incelendiğinde ölçeğin tamamı için öğrenci puanlarında “cinsiyet” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yani kız öğrenciler ve erkek öğrencilerin epistemolojik inanç toplam puanları birbirine yakın bir durumdadır. Bununla birlikte ölçeğin genelinde kız öğrencilerin puanlarının anlamlı düzeyde olmasa da erkek öğrencilerin puanlarından yüksek olması dikkat çekicidir.

Bazı araştırmalarda kadınların bazı araştırmalarda da erkeklerin daha sofistike inançlara sahip olduğunun ortaya çıktığı görülmekte ve cinsiyet değişkeninin eğitim durumu, kültürel ortam, öğrenme yetenekleri gibi farklı değişkenlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Buehl, 2003).

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Epistemolojik İnanç Toplam Puanlarının “Öğretim Türü” Değişkenine Göre Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

	Öğretim Türü	N	\bar{X}	S	t	p
Toplam Puan	Normal Öğr.	68	49,73	7,17	0,552	0,582
	İkinci Öğr.	82	50,34	6,07		

* $p > 0,05$, $sd=148$

Tablo 6 incelendiğinde ölçeğin tamamı için öğrenci puanlarında “öğretim türü” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yani üniversiteye daha yüksek puanlarla giren normal öğretim öğrencileri ve daha düşük puanlarla üniversiteye giren ikinci öğretim öğrencilerinin epistemolojik inanç toplam puanları birbirine yakın bir durumdadır. Bununla birlikte ölçeğin genelinde ikinci öğretim öğrencilerinin puanlarının anlamlı düzeyde olmasa da normal öğretim öğrencilerinin puanlarından yüksek olması dikkat çekicidir.

Yılmaz ve Şahin (2011) öğretmen adaylarının öğretime ilişkin bakış açıları ile beraber epistemolojik inançlarını, cinsiyet ve öğrenim gördükleri program değişkenlerine göre incelemişlerdir. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının öğretimde yapılandırmacı yaklaşımı, geleneksel yaklaşıma göre daha fazla benimsediklerini göstermektedir. Adayların öğretime ilişkin yaklaşımlarının epistemolojik inançları ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Güven ve Belet (2010) sınıf öğretmeni adaylarının epistemolojik inançları ve biliş bilgilerine ilişkin görüşlerini incelemişlerdir. Öğretmen adayları bilgiyi deneyim ve çaba ile elde edilen zihinsel süreçlerle ilişkilendirilmiş bir kavram olarak ifade ettikleri belirlenmiştir. Adaylar, öğrenmeyi sosyal

çevrede deneyimler yoluyla gerçekleşen ve zaman alan bir süreç olarak tanımlamışlardır.

Tablo 7: Öğretmen Adaylarının Epistemolojik İnanç Toplam Puanlarının “Bilimsel Araştırma Yöntemleri “BAY” Dersini Alma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

	Dersi Alma Durumu	N	\bar{X}	S	t	p
Toplam Puan	BAY Dersini almış	78	54,70	4,48	13,242	0,000
	BAY Dersini almamış	72	45,04	4,43		

* $p < 0.05$, $sd = 148$

Tablo 7 incelendiğinde ölçeğin tamamı için öğrenci puanlarında “Bilimsel Araştırma Yöntemleri Dersini Alma” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Yani Bilimsel Araştırma Yöntemleri dersini almış öğrencilerin epistemolojik inanç toplam puanları dersi almamış öğrencilerin epistemolojik inanç toplam puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Yani Bilimsel Araştırma Yöntemleri dersini almış öğrencilerin epistemolojik inançları daha yüksek durumdadır.

Literatür incelendiğinde bu ders bazında epistemolojik inançları konu edinen bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarını ölçmeye çalışan betimsel bir araştırma olarak düzenlenen bu araştırmaya Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümünde ikinci sınıfta öğrenim gören 150 öğretmen adayı katılmıştır. Oksal, Şenşekerci ve Bilgin (2006) tarafından geliştirilen Merkezi Epistemolojik İnanç Ölçeği'nin kullanıldığı araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının epistemolojik inançlarının orta düzeyde bulunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının cinsiyet ve öğretim türü değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, bununla birlikte Bilimsel Araştırma Yöntemleri dersi alan öğrencilerin epistemolojik inançlarının dersi henüz almamış öğrencilere oranla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Chan ve Elliott (2000: 225-34); öğretmenlik programında okuyan Hong Konglu 352 öğrenciden oluşan bir örneklem grubu üzerinde

epistemolojik inançlar ve öğrenme yaklaşımları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Buna göre, gelişmiş epistemolojik inançlara sahip öğrencilerin öğrenmeyle ilgili daha derin yaklaşımlara, gelişmemiş epistemolojik inançlara sahip öğrencilerin ise ezber gibi daha yüzeysel yaklaşımlara yöneldikleri görülmüştür.

Epistemolojik inançları gelişkin bireylerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu, daha etkili öğrenme alışkanlıklarına sahip oldukları, yeni karşılaştıkları bilgileri ne düzeyde kavradıklarını denetlemede daha başarılı oldukları da belirtilmektedir (Schommer, 1990. Akt: Erdem, Yılmaz ve Akkoyunlu, 2008). Eroğlu ve Güven (2006) de üniversite öğrencilerinin epistemolojik inançlarını incelemiştir. Öğrencilerin tek bir doğrunun var olduğuna ilişkin inançlarının diğer iki boyuta (öğrenmenin çabaya bağlı olduğu inancı ve öğrenmenin yeteneğe bağlı olduğu inancı) kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Deryakulu ve Büyüköztürk (2005) üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve program türü değişkenlerine göre inançlarını incelemişler ve kız öğrencilerin epistemolojik inançlarının erkeklere göre daha gelişmiş olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca araştırmada Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerinin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi öğrencilerine kıyasla daha olgunlaşmış epistemolojik inançlara sahip oldukları görülmüştür.

Eleştirel bir yansıtma aracı olarak öğretmenlik mesleği, öğretmenlerin akılcı bir epistemolojik temele sahip olmalarını özellikle gerekli kılar. Çünkü öğretmenler toplumların ve insan uygarlığının yeniden üretiminin etkili araçlarındandır ve bu rolleri çerçevesinde “toplumsal, kültürel ve politik bağlamın farklı bakış noktalarını kavrayabilecek bir bilişsel karmaşıklık ve esnekliğe” sahip olmak durumundadırlar (Brownlee, 1996). Bu bağlamda öğretmen adaylarının, bilgiyi görelî ve değişken bir birim olarak görme tutumu ve kesinleşmemiş, belirsiz ya da tutarsız bilgiler karşısında eleştirel düşünme becerileri kazandıkları bir formasyon içinde yetiştirilmeleri büyük önem kazanmaktadır. Hedefleri, içeriği ve stratejileriyle bu amaca hizmet edebilecek eğitim programlarının tasarlanabilmesi ise, “bilen özne olarak öğretmen adaylarının, onların bilgi ile kurdukları diyalektik etkileşimin, bilmek için başvurdukları zihinsel eylemler ve mantıksal araçların” kaynağı, doğası ve niteliği konusunda daha derin bir birikime ve açık bir düşünceye sahip olmalarını gerektirmektedir (Oksal, Şenşekerci ve Bilgin, 2006: 373). Marrs (2005) da öğrencilerin üniversiteye girerken bilginin varlığı-yokluğu, doğruluğu-yanlışlığı hakkında değişen fikirlere sahip olduklarını ve bir öğretmenin görevinin, dört yıllık

süreç içinde öğrencilerinde bilgiye yönelik doğru bakış açısı oluşturmak olduğunu vurgular.

Öztuna-Kaplan (2006: 4)' a göre epistemolojik inanışlar bilginin ve öğrenmenin doğası ile ilgili bir inanış sistemi olduğuna göre, var olan program ne olursa olsun öğretmen inanışlarının öğretim faaliyetlerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla öğretim programlarının hedefine ulaşmasında öğretmen inanışları ve bu inanışların uygulamaya yansımaları önem kazanır. Söz konusu bu durumun yakın zamanda öğretim programlarının yeniden yapılandırıldığı ülkemizde de önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Bernardo, A.B.I., 2008. Exploring epistemological beliefs of bilingual Filipino preservice teachers. *The Journal of Psychology*. 142(2), 193-208.
- Bromme, R., 2005. Thinking and knowing about knowledge, *Grouding Mathematics Education*, 1-11.
- Brownlee, j., Purdie, N. & Boulton-Lewis, G., 2001. Changing epistemological beliefs in pre-service teacher education. *Teaching in Higher Education*. (6)2, 247-263.
- Brownlee, J. Tickle, E. L., & Nailon, D., 2004. Epistemological beliefs and transformational-transactional leadership behaviours of directors in child care centres. *Educating: Weaving Research into Practice*. 1,153-166.
- Bryan, L.A., 1998. Learning teach elementary science: a case study of teacher beliefs about science teaching and learning. A paper presented at the annual meeting of the National Association for Research in Science Teaching.
- Buehl, M., 2003. *At the crossroads of epistemology and motivation: Modeling the relations between students' domain-specific epistemological beliefs, achievement motivation, and task performance*. Unpublished Doctoral Dissertation. Maryland University, America.
- Cevizci, A., 2003. Felsefe Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Paradigma.

- Chan, K-W. & Elliott, R.G., 2000. Exploratory study of epistemological beliefs of Hong Kong teacher education students: Resolving conceptual and empirical issues, *Asia Pasific Journal of Teacher Education*, 28(3), 225-234.
- Chan, K., 2003. Hong Kong teacher education students' epistemological beliefs and approaches to learning. *Research in Education*, 69(1), 36-50.
- Çüçen, A.K., 2001. Bilgi Felsefesi. Bursa: ASA Yayınevi.
- Deryakulu, D. ve Bıkmaz, H.F., 2003. Bilimsel epistemolojik inançlar ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 4, 243-257.
- Deryakulu, D., 2004. Epistemolojik inançlar. (Editörler: Y. Kuzgun ve D. Deryakulu). *Eğitimde bireysel farklılıklar* (259–288). Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.
- Deryakulu, D. ve Büyüköztürk, Ş., 2005. Epistemolojik inanç ölçeğinin faktör yapısının yeniden incelenmesi: cinsiyet ve öğrenim görülen program türüne göre epistemolojik inançların karşılaştırılması. *Eğitim Araştırmaları*, 18, 57–70.
- Donaghue, H., 2003. An instrument to elicit teachers' beliefs and assumptions. *ELT Journal*. (57), 344-350.
- Erdem, M. Yılmaz, A. Akkoyunlu, B. 2008. Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık özyeterlik inançları ve epistemolojik inançları üzerine bir çalışma. Educational Technology Conference (IECT), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Eroğlu, S.E. ve Güven, K., 2006. Üniversite öğrencilerinin epistemolojik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 295–312.
- Greeno, J., 1991. A view of mathematical problem solving in school, (Eds: M.U. Smith), *Toward a unified theory of problem solving*, Hillsdale: NJ. Lawrence Erlbaum Associates.
- Günday, Ş., 2003. Zihin Felsefesi, 1. Baskı, Bursa: Asa Yayınları.
- Güven, M. ve Belet, Ş.D., 2010. Sınıf öğretmeni adaylarının epistemolojik inançları ve bilişbilgilerine ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 9(1), 361–378. [Online] <http://ilkogretim-online.org.tr/> adresinden 24 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır.

- Hançerlioğlu, O., 2006. Felsefe sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lewis, N.S., 2004. The intersection of post-modernity and classroom practice. *Teacher Education Quarterly*, 31(3), 119-134.
- Marrs, H., 2005. *Culture, epistemology and academic studying*. Unpublished Doctoral Dissertation. Kansas State University, America.
- Oksal, A, Şenşekerci, E ve Bilgin, A., 2006. Merkezi epistemolojik inançlar ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIX (2), 371-381.
- Öngen, D., 2003. Epistemolojik inançlar ile problem çözme stratejileri arasındaki ilişkiler: eğitim fakültesi öğrencileri üzerine bir çalışma, *Eğitim Araştırmaları*, 3(13): 155-162.
- Öztuna-Kaplan, A., 2006. *Fen bilgisi öğretmen adaylarının epistemolojik inanışlarının okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamasındaki yansımaları: Durum Çalışması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Pena, A. Paco, O. & Peralta C., 2002. Epistemological beliefs and knowledge among physicians: A questionnaire survey. *Medical Education Online*, 7(4), 1-9.
- Schommer-Aikins, M. & Hutter, R., 2002. Epistemological beliefs and thinking about everyday controversial issues. *The Journal of Psychology* 136(1), 5-15.
- Terzi, A.R., 2005. Üniversite öğrencilerinin bilimsel epistemolojik inançları üzerine bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(2). 298-311.
- Tezci, E. ve Uysal, A., 2004. Eğitim teknolojisinin gelişmesine epistemolojik yaklaşımların etkisi, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, TOJET, 3(2). 158-164.
- Yılmaz, A., 2007. *Hemşirelik öğrencilerinin epistemolojik inançları ile denetim odağı arasındaki ilişki*. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, H. ve Şahin, S., 2011. Pre-service teachers' epistemological beliefs and conceptions of teaching. *Australian Journal of Teacher Education*, 36(1), 73-88.

YÖK, 2007. *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007)*.
http://www.yok.gov.tr/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=70 adresinden 30 Mart 2010 tarihinde edinilmiştir.

Başvuru: 4.12.2011

Yayına Kabul: 28.7.2012